

«Οι ελληνοποιημένες Άδειες Creative Commons»

Διονυσία Καλλινίκου, Θεόδωρος Καρούνος, Μαρίνος Παπαδόπουλος

Εισαγωγή

Ποιοι είναι οι μηχανισμοί εκείνοι που θα μπορούσαν να επιφέρουν την αποδοτικότερη προστασία για την πνευματική ιδιοκτησία στο διαδίκτυο; Δύο είδη της προστασίας είναι σήμερα εφικτά. Το πρώτο αφορά στην παραδοσιακή προστασία του νόμου, δηλαδή το νομικό πλαίσιο προσδιορίζει ένα χώρο στον κυβερνοχώρο όπου άλλοι δεν επιτρέπεται να εισαχθούν και τιμωρεί αυτούς που παρά την ισχύουσα απαγόρευση αποπειρώνται ή/και επιτυγχάνουν να εισαχθούν παρανόμως και να ιδιοποιηθούν ή να κάνουν οποιαδήποτε άλλη χρήση προϊόντων πνευματικής ιδιοκτησίας χωρίς τη συναίνεση του δικαιούχου. Η δεύτερη μορφή προστασίας αφορά στη λήψη των καταλλήλων μέτρων για την παρεμπόδιση, τη φραγή της ανεπιθύμητης εισόδου στον προσδιορισμένο χώρο στον κυβερνοχώρο στον οποίο αποθέτουν οι δικαιούχοι έργα υπαγόμενα στις προστατευτικές διατάξεις του νόμου για την πνευματική ιδιοκτησία. Η δεύτερη μορφή προστασίας θα μπορούσε να γίνει κατανοητή ως ένας τεχνολογικός φράκτης ο οποίος ως επί το πλείστον έχει την μορφή λογισμικού κώδικα (software) που εμποδίζει τους ανεπιθύμητους και κακόβουλους χρήστες που επιβουλεύονται τα έργα διανοίας των δημιουργών βρισκόμενα στο διαδίκτυο.¹

Στην καθημερινότητά μας κάνουμε χρήση τόσο του νόμου όσο και ίδιων μέτρων για την προστασία των έννομων αγαθών μας. Για παράδειγμα, λαμβάνουμε συνήθως επαρκή και προληπτικά μέτρα φύλαξης της κατοικίας μας που καθιστούν δυσχερή την ανεπιθύμητη είσοδο σ' αυτήν των κλεφτών, και προσφεύγουμε σε νομικά μέτρα είτε πρόληψης είτε δίωξης σε περίπτωση παράνομης εισόδου και κλοπής της περιουσίας στον σπίτι μας. Τόσο η χρήση του νόμου όσο και η λήψη ίδιων μέτρων για την προστασία της ιδιοκτησίας και των έννομων αγαθών μας έχουν χρηματικό κόστος. Δυστυχώς, το προσδοκώμενο όφελος από την χρηματική επιβάρυνσή μας για τη χρήση είτε της πρώτης είτε της δεύτερης μορφής προστασίας δεν είναι ούτε απαραίτητα το ίδιο για κάθε μία από αυτές ούτε εύκολα προβλέψιμο για οποιαδήποτε εκ των δύο μορφών προστασίας.

Στο διαδίκτυο η βέλτιστη προστασία των έννομων αγαθών, και στην προκειμένη περίπτωση των προϊόντων διανοίας υπαγόμενων στις διατάξεις περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, επιτυγχάνεται μέσω ενός συνδυασμού της πρώτης και της δεύτερης μεθόδου προστασίας, δηλαδή συνδυάζοντας το νόμο και την τεχνολογία φραγής της πρόσβασης ή/και ελεγχόμενης χρήσης των έργων. Στο διαδίκτυο, το κρίσιμο ζήτημα για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ο καθορισμός της σωστής αναλογίας νόμου

και τεχνολογίας έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας με το μικρότερο δυνατό χρηματικό κόστος για τον δικαιούχο. Έχει κατ' επανάληψη παρατηρηθεί ότι το κόστος χρήσης τεχνολογικών μέτρων προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και ο χρόνος επίτευξης του επιδιωκόμενου αποτελέσματος βάνουν σήμερα συνεχώς μειούμενα συγκριτικά με το συνεχώς αυξανόμενο κόστος χρήσης του νόμου και τον διογκούμενο χρόνο επέλευσης του επιδιωκόμενου αποτελέσματος από την προσφυγή του δικαιούχου πνευματικής ιδιοκτησίας στη Δικαιοσύνη για την προστασία του προσβαλλόμενου έννομου αγαθού του.

Ο συνδυασμός νόμου και τεχνολογίας στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας εδράζεται σε μία ιδιότυπη σχέση μεταξύ τους που για πολλούς είναι συγκρουσιακή. Υπάρχουν πολλοί που πρεσβεύουν ότι η πνευματική ιδιοκτησία είναι σε μόνιμη σύγκρουση με την τεχνολογία. Δηλαδή πρεσβεύουν ότι όταν ενισχύεται ο νόμος ενώ παράλληλα κρατείται στάσιμη η εξέλιξη της τεχνολογίας, ενισχύεται η πνευματική ιδιοκτησία. Αντίστροφα, όταν ενισχύεται η τεχνολογία—ιδιαίτερα η ψηφιακή τεχνολογία αναπαραγωγής έργων—ενώ παράλληλα κρατείται στάσιμη η εξέλιξη του νόμου, τότε η πνευματική ιδιοκτησία αποδυναμώνεται.²

Ανεξάρτητα από την ορθότητα της άποψης αυτής περί συγκρουσιακής σχέσης νόμου και τεχνολογίας—κατά τη γνώμη μου πρόκειται για επίφαση—τα ιστορικά δεδομένα που αφορούν τόσο στην εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου της πνευματικής ιδιοκτησίας όσο και στην εξέλιξη της τεχνολογίας καθιστούν εναργέστερο πάντων το γεγονός ότι ενώ στον αναλογικό κόσμο η καθημερινή μας ζωή είναι νοητή και χωρίς το θεσμικό πλαίσιο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, στον ψηφιακό κόσμο που ζούμε πλέον όλο και περισσότερο η καθημερινή μας ζωή είναι αδιανόητη χωρίς την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Ενώ η πνευματική ιδιοκτησία ρύθμιζε αρχικά ένα περιορισμένης έκτασης μέρος της καθημερινότητάς μας, σήμερα η εξέλιξη της ψηφιακής τεχνολογίας έχει διευρύνει το πεδίο ρυθμιστικής δράσης της πνευματικής ιδιοκτησίας σε βαθμό που αυτή ν' άπτεται πλέον σχεδόν κάθε νοητής δραστηριότητας με χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Το γεγονός αυτό μας κάνει να πρεσβεύουμε ότι βρισκόμαστε σε μία περίοδο όπου η πνευματική ιδιοκτησία είναι επίκαιρη όσο ποτέ. Διάγουμε την περίοδο όπου η πνευματική ιδιοκτησία προστατεύεται όσο ποτέ από την εποχή του Γουτεμβέργιου και αυτό κυρίως χάρη στην ψηφιακή τεχνολογία. Η τεχνολογική εξέλιξη μέτρων αποκλεισμού ή/και ελεγχόμενης χρήσης

¹Lawrence Lessig, *Code version 2.0, Basic Books, New York, 2006, σ. 169*, (διαθέσιμο online υπό τους όρους της άδειας Creative Commons BY-SA) σε URL: http://codev2.cc/ireλευταιός_έλεγχος_8_Aug_2007/

²Lawrence Lessig, *ibid.*, 2006, σ. 172.

έργων μας παρέχει σήμερα όλα εκείνα τα εργαλεία που μπορούν να εξασφαλίσουν τον πλήρη έλεγχο της πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο. Υπό αυτές τις συνθήκες, λοιπόν, δεν θα έπρεπε να μας απασχολεί το ερώτημα πώς ο νόμος μπορεί να προσαρμοστεί σ' αυτό τον πλήρη έλεγχο της πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο.³ Το σωστό ερώτημα που πρέπει να μας απασχολήσει είναι αν αυτός ο εφικτός, πλέον, πλήρης έλεγχος της πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο είναι θεμιτός.

Ο πλήρης έλεγχος της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι θεμιτός;

Μία σημαντική παράμετρος στο νόμο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ότι, αν και είναι σχεδιασμένος εν μέρει για να προστατεύσει τους δημιουργούς, η προστασία που παρέχει δεν σχεδιάστηκε να είναι τέλεια. Η προβλεπόμενη στο νόμο προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν χορηγεί στο δικαιούχο πνευματικών δικαιωμάτων τον πλήρη έλεγχο του έργου του σε όλες τις πιθανές χρήσεις του. Σχεδόν σ' όλη τη διάρκεια της εξέλιξης της νομοθεσίας για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας το θεσμικό πλαίσιο προβλέπει περιορισμούς των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας του δικαιούχου. Ο πλήρης έλεγχος του έργου δεν είναι ο έλεγχος στον οποίο ο νόμος αποσκοπεί και που έχει εξασφαλίσει με τις διατάξεις του και αποδώσει στους δικαιούχους της πνευματικής ιδιοκτησίας.⁴ Οι περισσότεροι περιορισμοί των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σχετίζονται με την εμπορική χρήση αυτών και αφορούν επί το πλείστον στην επιτρεπόμενη μη εμπορική χρήση της πνευματικής ιδιοκτησίας υπό την έννοια ότι όλες οι άλλες μη εμπορικές χρήσεις της πνευματικής ιδιοκτησίας εκτός από τους νόμιμους περιορισμούς, δεν είναι επιτρεπόμενες χωρίς την προγενέστερη συγκατάθεση του δικαιούχου της πνευματικής ιδιοκτησίας. Αυτή η αντίληψη στο νόμο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, είναι μια καθαρή απεικόνιση της παραδοσιακής πνευματικής ιδιοκτησίας που λαμβάνει υπόψη της τα δεδομένα του αναλογικού κόσμου. Φαίνεται, όμως, ότι η αντίληψη αυτή στον νόμο δεν μπορεί να ταιριάζει στα νέα δεδομένα του ψηφιακού κόσμου.

Ειδικότερα, η αντίληψη αυτή στο νόμο δεν εναρμονίζεται με την δημιουργικότητα των χρηστών της πληροφορικής τεχνολογίας που καθίσταται εφικτή στον ψηφιακό κόσμο του διαδικτύου. Οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν δώσει σε ένα ευρύ φάσμα πιθανών δημιουργών την ικανότητα να γίνουν πραγματικοί δημιουργοί και δικαιούχοι πνευματικής ιδιοκτησίας. Χάρη στις ψηφιακές τεχνολογίες και στο διαδίκτυο, οι καταναλωτές έχουν στη διάθεσή τους χαμηλού

κόστους μέσα για μαζική επικοινωνία και τη δυνατότητα να ξεπνήσουν από το λήθαργο του καταναλωτισμού που οι άλλοι τρόποι μαζικής επικοινωνίας τους έχουν προκαλέσει. Η αφύπνιση από το λήθαργο του καταναλωτισμού που μετουσιώνεται σε δημιουργικότητα στο διαδίκτυο υπόκειται αναπόφευκτα στο θεσμικό πλαίσιο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.⁵ Στο βαθμό που αυτή η δημιουργικότητα των ανθρώπων στο διαδίκτυο βασίζεται και εμπνέεται από τα έργα διανοίας άλλων, η χρήση του νόμου για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι αναγκαία έτσι ώστε η δημιουργικότητα των χρηστών του διαδικτύου να βρίσκει νόμιμη διέξοδο. Οι άδειες Creative Commons δημιουργήθηκαν γι' αυτόν ακριβώς το σκοπό.

Η αξία μίας ιδέας δεν μειώνεται όταν την χρησιμοποιούν περισσότεροι άνθρωποι.

Πηγή έμπνευσης για τη δημιουργία των Creative Commons είναι το περιεχόμενο επιστολής του τρίτου Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Thomas Jefferson προς τον Isaac McPherson τον Αύγουστο του 1813, στην οποία ο Jefferson προσεγγίζοντας την έννοια της ιδιοκτησίας των ιδεών—της πνευματικής ιδιοκτησίας, θα λέγαμε σήμερα—διατυπώνει την άποψη ότι η αξία μίας ιδέας δεν μειώνεται όταν την χρησιμοποιούν περισσότεροι άνθρωποι.⁶

Στα λόγια του Thomas Jefferson στην εν λόγω επιστολή, «Αυτός που λαμβάνει μια ιδέα από εμένα, εμπνέεται χωρίς εγώ να χάνω την ιδέα. Αυτός που ανάβει το κερί του από το δικό μου, φωτίζεται χωρίς να με συσκοτίζει»⁷ είδε ο Καθηγητής Νομικής Lawrence Lessig την κεντρική ιδέα των Creative Commons, δηλαδή την ευρύτητα, πλέον, διαδεδομένη αντίληψη ότι η βέλτιστη εκμετάλλευση των πνευματικών δικαιωμάτων ή η διάδοση του έργου των δημιουργών γίνεται σήμερα, στην ψηφιακή εποχή και κοινωνία των διαδικτυακών επικοινωνιών, με αποτελεσματικό τρόπο, όταν μέρος από το περιουσιακό δικαίωμα των δημιουργών υποχωρεί προς όφελος των χρηστών ή των άλλων δημιουργών. Η μέγιστη διάδοση συγκεκριμένων τύπων έργων ή η εφαρμογή συγκεκριμένων επιχειρηματικών μοντέλων επιτυγχάνεται στον ψηφιακό κόσμο με τη διάθεση των εξουσιών αναπαραγωγής, μεταβολής και διάθεσης του έργου.⁸

Εν όψει αυτού του γεγονότος, οι όροι διάθεσης των εξουσιών του δημιουργού είναι απαραίτητο να εκφράζονται με σαφή και ρητό τρόπο προσδιοριζόμενο σε συμβατικό πλαίσιο. Αυτό το συμβατικό πλαίσιο προσδιορίζουν οι άδειες Creative Commons έκδοσης 2.5. με το οποίο ασχολήθηκε η 13 Ομάδα Εργασίας του e-Business Forum στα πλαίσια του έργου της συγκριτικής

³Lawrence Lessig, *ibid.*, 2006, σ. 175.

⁴Lawrence Lessig, *ibid.*, 2006, σ. 180.

⁵Lawrence Lessig, *ibid.*, 2006, σ. 194.

⁶Lawrence Lessig, *ibid.*, 2006, σ. 182, που αναφέρεται σε επιστολή του Thomas Jefferson στον Isaac McPherson, σε *ενανέκδοον Writings of Thomas Jefferson 1790-1826, vol.6, edited by H. A. Washington (1854), 180-1.*

⁷*He who receives an idea from me, receives instruction himself without lessening mine; as he who lites his taper at mine, receives lite without darkening me"*

⁸Lawrence Lessig, *ibid.*, 2006, σ. 182 *en.*

μελέτης εφαρμογής των αδειών Creative Commons και των αδειών ελεύθερου λογισμικού GPL & LGPL σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ελλάδα. Στόχος της εν λόγω Ομάδας Εργασίας είναι η διαμόρφωση του περιεχομένου των αδειών Creative Commons υπό το πρίσμα της Ελληνικής έννομης τάξης, λαμβάνοντας υπόψη τόσο το περιεχόμενο των αντίστοιχων πρωτότυπων Αμερικανικών αδειών όσο και τη νομιμοποιητική βάση αλλά και τον σκοπό της πρωτότυπης δημιουργίας τους.

Η ύπαρξη και λειτουργία των ελληνοποιημένων αδειών Creative Commons είναι κατεξοχήν τεχνονομικό εγχείρημα αφού πέραν της διαμόρφωσης του νομικού περιεχομένου τους με έρεισμα κυρίως στο θεσμικό πλαίσιο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και στο ενοχικό δίκαιο, η λειτουργία των αδειών αυτών προϋποθέτει τη χρήση μετα-δεδομένων (meta-tags και meta-data) που επιτρέπουν την αναγνώριση των έργων τα οποία διατίθενται και διαδίδονται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις των σχετικών αδειών κατόπιν ενεργοποίησης διαδικτυακών εφαρμογών. Οι εφαρμογές αυτές καθιστούν εφικτό τον εύκολο εντοπισμό της διάδοσης των έργων που προστατεύονται με τις άδειες Creative Commons ή/και την ενδεχόμενη περαιτέρω διαμόρφωσή τους υπό τους όρους των αδειών αυτών.

Τα τρία μέρη των αδειών Creative Commons.

Κάθε άδεια Creative Commons απαρτίζεται από τρία μέρη:

1. το Commons Deed, το εισαγωγικό μέρος
2. το Legal Code, το νομικό μέρος
3. τα meta-data, το τεχνολογικό μέρος

Το πρώτο μέρος ονομαζόμενο Commons Deed–εισαγωγικό μέρος–συνίσταται σε περιληπτική διατύπωση σε απλή γλώσσα, έτσι ώστε να είναι εύληπτη και από μη νομομαθείς, του περιεχομένου της άδειας, δηλαδή των χρήσεων του έργου που η άδεια επιτρέπει. Το εισαγωγικό μέρος δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση την πλήρη και αναλυτική διατύπωση των χρήσεων του έργου που η άδεια επιτρέπει όπως αυτή περιλαμβάνεται στο δεύτερο μέρος της άδειας. Κοντολογία, το Commons Deed είναι μια σύνοψη της άδειας που προηγείται της διατύπωσης του πλήρους περιεχομένου της άδειας, με σκοπό να καθιστά σαφές στο μη νομομαθή δημιουργό το είδος των χρήσεων του έργου που η άδεια επιτρέπει, και έτσι να βοηθά το δημιουργό να επιλέξει την καταλληλότερη γι' αυτόν άδεια.

Το εισαγωγικό μέρος των αδειών Creative Commons περιλαμβάνει τα εξής ειδικότερα στοιχεία:

1. Την κωδικοποιημένη ονομασία της άδειας
2. Τις επιτρεπόμενες χρήσεις του έργου βάσει του περιεχομένου της άδειας.
3. Τους όρους υπό τους οποίους επιτρέπονται οι

χρήσεις του έργου. Για την εύληπτη και γρήγορη κατανόηση των επιτρεπόμενων χρήσεων υπό τους προσδιοριζόμενους όρους, γίνεται συνδυασμένη χρήση τόσο συμβολικών απεικονίσεων όσο και λεκτικών διατυπώσεων που ερμηνεύουν το νόημα των συμβολισμών.

4. Νομική επιφύλαξη περί του περιεχομένου της άδειας που αφορά:

- a. Στην υποχρέωση των μερών για σαφή και πλήρη επεξήγηση και κατανόηση των όρων και νοημάτων της άδειας πριν την αποδοχή και χρήση της.
- b. Στο δικαίωμα των μερών να παραιτηθούν μεταγενέστερα από τους δεσμευτικούς όρους της άδειας για την επιτρεπόμενη χρήση έργου, εφόσον συντρέχει η συναίνεση του δημιουργού ή του δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του έργου.
- c. Στην υπέρσχυση των νόμιμων περιορισμών του περιουσιακού δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως αυτοί προκύπτουν από αναγκαστικού δικαίου διατάξεις του νόμου.

Το δεύτερο μέρος ονομαζόμενο Legal Code–νομικό μέρος–συνίσταται σε πλήρη και αναλυτική διατύπωση των χρήσεων του έργου που η άδεια επιτρέπει. Το μέρος αυτό της άδειας είναι διατυπωμένο σε γλώσσα νομική, όπως αυτή που χρησιμοποιείται σε κάθε κείμενο σύμβασης διαμορφωμένο από δικηγόρους.

Το νομικό μέρος των αδειών Creative Commons περιλαμβάνει τα εξής ειδικότερα στοιχεία:

1. Νομική επιφύλαξη για την ευθύνη του νομικού προσώπου Creative Commons αναφορικά με το περιεχόμενο της άδειας.
2. Ορισμούς των εννοιών που χρησιμοποιούνται στην άδεια. Ο κάθε ορισμός των ελληνοποιημένων αδειών διαμορφώνεται βάσει των εννοιών που περιγράφονται στο ελληνικό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας.
3. Νόμιμη επιφύλαξη υπέρ των προβλεπόμενων στο ελληνικό δίκαιο νόμιμων περιορισμών του περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος–και των απορρεόντων εξ αυτών εξουσιών–της πνευματικής ιδιοκτησίας.
4. Αναλυτική περιγραφή των επιτρεπόμενων χρήσεων του έργου σύμφωνα με την άδεια.
5. Περιορισμούς που αφορούν στις επιτρεπόμενες χρήσεις σύμφωνα με την άδεια. Χρήση του έργου χωρίς την τήρηση των περιγραφόμενων περιορισμών συνιστά μη νόμιμη χρήση που δεν μπορεί να θεμελιωθεί στα πλαίσια του περιεχομένου της άδειας.
6. Νομική επιφύλαξη υπέρ του χορηγούντος την άδεια για περιορισμό της ευθύνης του σχετικά με το περιεχόμενο της άδειας.
7. Πρόβλεψη για τη διάρκεια ισχύος της άδειας, αλλά και για τις περιπτώσεις παύσης της ισχύος αυτής με καταγγελία της.
8. Γενικούς, καταληκτικούς όρους της άδειας.
9. Νομική επιφύλαξη και περιορισμό της ευθύνης υπέρ του νομικού προσώπου Creative Commons και δήλωση προστασίας δικαιωμάτων επί στοιχείων

⁹Το παραγόμενο έργο της 13 Ομάδας Εργασίας στο e-Business Forum είναι διαθέσιμο στο URL: <http://www.ebusinessforum.gr/teams/teamsall/view/index.php?ctn=97&language=el> [Τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007].

διανοητικής ιδιοκτησίας του νομικού προσώπου Creative Commons.

10. Παράθεση στοιχείων για απευθείας ηλεκτρονική επικοινωνία με το νομικό πρόσωπο Creative Commons. Σε κάθε τέτοια ενδεχόμενη επικοινωνία, το νομικό πρόσωπο Creative Commons Org. απευθύνει τη διεξαγωγή της επικοινωνίας αυτής στους έχοντες κατά τόπο-ώρα-την αρμοδιότητα της δημιουργίας και λειτουργίας των αδειών Creative Commons.

Το τρίτο-τεχνολογικό-μέρος απαρτίζεται από τα μετα-δεδομένα (meta-tags και meta-data) τα οποία επιτρέπουν την αναγνώριση των έργων τα οποία διατίθενται και διαδίδονται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις των αδειών αυτών. Τα μετα-δεδομένα συνιστούν το τεχνολογικό μέρος των αδειών αυτών και όπως γίνεται αντιληπτό υφίστανται και λειτουργούν συναρτώμενα στο λεκτικό, συμβατικό, περιεχόμενο των αδειών.

Χαρακτηριστικά των αδειών Creative Commons.

Οι άδειες Creative Commons:

- προσφέρονται δωρεάν μέσω διαδικτύου, τόσο στο νομικό όσο και στο τεχνολογικό τους μέρος.
- δεν είναι αποκλειστικές, υπό την έννοια ότι ο δημιουργός ή/και δικαιούχος δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας διατηρεί το δικαίωμα να επιτρέψει χρήσεις του έργου του διαφοροποιούμενος είτε ως προς τις άδειες είτε ως προς τα πρόσωπα που δεσμεύονται από τους όρους των επιλεγόμενων αδειών.
- με τη χρήση κάποιων από τις άδειες Creative Commons ο δημιουργός ή/και δικαιούχος δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας δεν παραιτείται καμιάς από τις εξουσίες του, που απορρέουν είτε από το περιουσιακό είτε από το ηθικό δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Εξακολουθεί να διατηρεί τις εξουσίες του και μπορεί να τις ασκήσει με οποιοδήποτε τρόπο εκείνος κρίνει σκόπιμο. Παραλλαγές και στοιχεία των αδειών Creative Commons.

Συνολικά υπάρχουν έξι παραλλαγές των αδειών Creative Commons, και ειδικότερα της έκδοσης 2.5 αυτών, με βάση τους συνδυασμούς τεσσάρων στοιχείων των αδειών (License Elements), εκ των οποίων ένα, η αναφορά στον αρχικό δημιουργό, παραμένει σταθερό σε όλες τις παραλλαγές των αδειών. Τα τεσσέρα στοιχεία των αδειών Creative Commons είναι:

1. Η αναφορά στον αρχικό δημιουργό του έργου (Attribution)
2. Η διανομή του παράγωγου έργου με τους όρους της αρχικής άδειας (Share-Alike)
3. Η απαγόρευση δημιουργίας παράγωγων έργων (Non-Derivatives)
4. Η απαγόρευση εμπορικής χρήσης του έργου (Non-Commercial)

Με χρήση των τεσσάρων αυτών στοιχείων δημιουργούνται έξι παραλλαγές των αδειών Creative Commons, ως εξής:

	Attribution
	Attribution + Share-Alike
	Attribution + Non-Derivatives
	Attribution + Non-Commercial
	Attribution + Non-Commercial + Non-Derivatives
	Attribution + Non-Commercial + Share-Alike

 Attribution

Ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει, αρκεί να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

 Attribution Share-Alike

Ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει αρκεί να αδειοδοτήσει οποιοδήποτε παράγωγο έργο με την ίδια άδεια ή μια άδεια με τα ίδια στοιχεία άδειας και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

 Attribution Non-Derivatives

Ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει, αλλά δεν μπορεί να δημιουργήσει παράγωγα έργα και πρέπει να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

 Attribution Non-Commercial

Ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο με οποιονδήποτε τρόπο αρκεί να μην υπάρχει σκοπός εμπορικής χρήσης και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

 Attribution Non-Commercial Non-Derivatives

Ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο με οποιονδήποτε τρόπο αρκεί να μην υπάρχει σκοπός εμπορικής χρήσης, να μη δημιουργήσει παράγωγα έργα και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

 Attribution Non-Commercial Share-Alike

Ο αποδέκτης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο με οποιονδήποτε τρόπο αρκεί να μην υπάρχει σκοπός εμπορικής χρήσης, να αδειοδοτήσει οποιοδήποτε παράγωγο έργο με την ίδια άδεια ή μια άδεια με τα ίδια στοιχεία άδειας και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

Οι ελληνοποιημένες άδειες Creative Commons με την ολοκλήρωση του σταδίου της δημόσιας διαβούλευσης αναμένεται να τεθούν σε λειτουργία και χρήση των δημιουργών και δικαιούχων πνευματικής ιδιοκτησίας. Ο διαδικτυακός τόπος της δημόσιας διαβούλευσης βρίσκεται στο URL: <http://creativecommons.org/worldwide/gr> μέσω του οποίου μπορεί οποιοσδήποτε να έχει ενεργή συμμετοχή διατυπώνοντας τη γνώμη του για τις ελληνοποιημένες άδειες Creative Commons. Εντός του 2007 και μετά την ολοκλήρωση της δημόσιας διαβούλευσης, η Ελλάδα θα προστεθεί στις χώρες που διαθέτουν τις άδειες αυτές. Οι χώρες στις οποίες χρησιμοποιούνται σήμερα οι άδειες Creative Commons είναι οι εξής: Αργεντινή, Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Βραζιλία, Βουλγαρία, Καναδάς, Κίνα, Κροατία, Κολομβία, Δανία, Φιλανδία, Χιλή, Γαλλία, Γερμανία, Ουγγαρία, Ινδία, Ισραήλ, Ιταλία, Ιαπωνία, FYROM, Μαλαισία, Μάλτα, Μεξικό, Ολλανδία, Περού, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβενία, Νότια Αφρική, Νότια Κορέα, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ταϊβάν, Αγγλία, και βεβαία Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Εκτός από την Ελλάδα, οι λοιπές χώρες στις οποίες προγραμματίζεται άμεσα η έναρξη χρήσης των εν λόγω αδειών είναι: Ιρλανδία, Ιορδανία, Νιγηρία, Πουέρτο Ρίκο, Ρουμανία, Σερβία και Ουκρανία.

Επίσης, οι χώρες στις οποίες τελεί εν εξελίξει η προσπάθεια προσαρμογής των αδειών αυτών στο δίκαιο της κάθε χώρας είναι οι εξής: Νέα Ζηλανδία, Μπαγκλαντές, Εκουαδόρ, Αίγυπτος, Γουατεμάλα, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Σιγκαπούρη, Τανζανία, Τυνησία, Τουρκία, Βενεζουέλα, και Βιετνάμ.

Παραδείγματα έργων με άδεια Creative Commons.

Πολλά είναι τα παραδείγματα έργων που έχουν εκδοθεί και δημοσιευθεί με χρήση κάποιας από τις άδειες Creative Commons. Μια ταξινόμηση τέτοιων έργων λαμβάνει υπόψη της τον τύπο του έργου και διακρίνει σε συγγραφικό έργο (βιβλίο, επιστημονικό σύγγραμμα κ.λ.π.), μουσικό (audio) έργο, οπτικοακουστικό έργο (video), φωτογραφικό (images) έργο, έργο που χρησιμοποιείται για εκπαιδευτικούς σκοπούς (education), και έργο λογισμικού (software). Στην περίπτωση της παραγωγής έργου λογισμικού κώδικα, καταλληλότερη κρίνεται η χρήση των αδειών του Free Software Foundation που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για την παραγωγή και χρήση έργου λογισμικού κώδικα. Ως παραδείγματα βιβλίων που έχουν εκδοθεί μέχρι σήμερα με κάποια άδεια Creative Commons μπορούν ν' αναφερθούν ενδεικτικά τα παρακάτω:

Nonfiction

Title	Author
55 Ways to Have Fun With Google	Philipp Lenssen
A Book of Five Strings	Patrick Costello
A Briefer History of Time	Eric Schulman
Abracadabra	Raymond Newman
Asterisk: The Future of Telephony	Jim Van Meggelen, Jared Smith, Leif Madsen
Bound By Law?	Keith Aoki - James Boyle - Jennifer Jenkins
Cause commune: l'information entre bien commun et propriété	Philippe Aigrain
Code Version 2 0	Lawrence Lessig
Cooking Com Bigode	Ankur Shah
Cultural Software: A Theory of Ideology	J.M. Balkin
Democratizing Innovation	Eric von Hippel
Extreme Democracy	Jon Lebkowsky, Mitch Ratcliffe
Free Culture	Lawrence Lessig
Free For All	Peter Wayner
Freedom of Expression	Kembrew McLeod
Freie Netze Freies Wissen	Leonhard Dobusch, Christian Forsterleitner (Eds.)
Gamer Theory	McKenzie Wark
How Open is the Future? Economic, Social	Marleen Wynants & Jan Cornelis
In the Public Interest: The Future of Canadian Copyright Law	Michael Geist

Introduction to Economic Analysis	Preston McAfee
Looking for a Fight: Is There a Republican War on Science?	John Holbo
Mystic Microsoft: A Journey of Transformation in the Halls of High Technology	Kraig Brockschmidt
Open Access Bibliography: Liberating Scholarly Literature with E-Prints and Open Access Journals	Charles W. Bailey, Jr.
PaGaian Cosmology: Re-inventing Earth-based Goddess Religion	Glenys Livingstone Ph.D.
Peers, Pirates, and Persuasion: Rhetoric in the Peer-to-Peer Debates	John Logie
Scholarly Electronic Publishing Bibliography	Charles W. Bailey, Jr.
The Complete FreeBSD, 4th edition	Greg Lehey
The Daemon, the GNU and the Penguin	Dr. Peter Salus
The How and the Tao of Folk Guitar	Patrick Costello
The How and the Tao of Old Time Banjo	Patrick Costello
The Media in the Network Society	Gustavo Cardoso
The Wealth of Networks	Yochai Benkler
Unbounded Freedom: a guide to Creative Commons thinking for cultural organizations	Rosemary Bechler
Utkozben	Ferenc Gyurcsany
Wall Street	Doug Henwood
We the Media	Dan Gillmor
Weapons of Mass Delusion: America's Real National Emergency	Richard Forno
Wireless Networking in the Developing World	Corinna Aichele, Rob Flickenger, Carlo Fonda, Jim Forster, Ian Howard, Tomas Kraq, Marco Zennaro

Fiction

Title	Author
Accelerando	Charles Stross
Acts of the Apostles	John F.X. Sundman
Down and Out in the Magic Kingdom	Cory Doctorow
Dr Lewis B Turndevelt's Big Book of Forewords	David R. Perry
Eastern Standard Tribe	Cory Doctorow
Elemen Kekosongan	Nein Arimasen
Holy Tango of Literature	Francis Heaney
Maelstrom	Peter Watts
Move Under Ground	Nick Mamatas
Someone Comes To Town, Someone Leaves Town	Cory Doctorow
Star Dragon	Mike Brotherton
Starfish	Peter Watts
Stranger Things Happen	Kelly Link
The Escapist	James Morris
Very Short Stories	Josh Webb

Παραδείγματα μουσικών (audio) έργων που έχουν εκδοθεί με κάποια άδεια Creative Commons μπορεί κανείς να βρει στο URL: <http://creativecommons.org/audio> [τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007]. Παραδείγματα οπτικοακουστικών έργων (video) που έχουν εκδοθεί με κάποια άδεια Creative Commons μπορεί κανείς να βρει στο URL: <http://creativecommons.org/video> [τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007].

Ως παραδείγματα βάσεων δεδομένων φωτογραφιών (images) που έχουν εκδοθεί με κάποια άδεια Creative Commons αναφέρονται ενδεικτικά η βάση δεδομένων Open Photo που μπορεί κανείς να τη βρει στο URL: <http://openphoto.net> [τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007] και η βάση δεδομένων Flickr που μπορεί κανείς να τη βρει στο URL: <http://www.flickr.com/creativecommons> [τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007]. Παραδείγματα έργων που χρησιμοποιούνται για εκπαιδευτικούς σκοπούς και που έχουν εκδοθεί με κάποια άδεια Creative Commons αναφέρονται εκτενώς στο URL: <http://creativecommons.org/education> [τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007]. Μεταξύ άλλων παραδειγμάτων σταχυολογούμε το πρόγραμμα MIT Open Courseware του διάσημου Τεχνολογικού Ινστιτούτου της Μασαχουσέτης που κάνει χρήση των αδειών Creative Commons για τη διάθεση του εκπαιδευτικού υλικού του εν λόγω προγράμματος που γίνεται επί το πλείστον μέσω διαδικτύου.¹⁰ Επίσης, το πρόγραμμα The Science Commons που εδρεύει στη Μασαχουσέτη και υποστηρίζεται από το Τεχνολογικό Ινστιτούτο της Μασαχουσέτης, το εργαστήριο πληροφορικής επιστήμης και τεχνητής νοημοσύνης του MIT, το ίδρυμα HighQ και το ίδρυμα Creative Commons,¹¹ καθώς και το πρόγραμμα μουσικών σπουδών Berklee Shares που προσφέρεται μέσω διαδικτύου από το Berklee College of Music.¹²

Σε όλα τα παραπάνω αναφερόμενα παραδείγματα με τη χρήση των αδειών Creative Commons επιτυγχάνουν οι δημιουργοί τον κοινό βασικό τους στόχο. Δηλαδή, μπορεί ο κάθε δημιουργός να χορηγεί άδεια χρήσης του έργου του με πιο ελεύθερο και ανοιχτό τρόπο. Στις απόψεις του Lawrence Lessig, πρωτοπόρου και οραματιστή των αδειών Creative Commons, για το δικαίωμα των δημιουργών να διαθέτουν τα έργα τους ελεύθερα στο κοινό παρακάμπτοντας τους μηχανισμούς εκμετάλλευσης των δημιουργών που υφίστανται στην αγορά, βρήκε στήριγμα και νομιμοποιητική βάση η δημιουργία των αδειών Creative Commons. Οι απόψεις του Lawrence

Lessig καταγράφονται στο βιβλίο του «Free Culture» που προσφέρεται δωρεάν στο διαδίκτυο για μη εμπορική χρήση.¹³ Σε προηγούμενο έργο του με τίτλο «The future of ideas» είχε ήδη υποστηρίξει τη μεταλλαγή του copyright και των προστατευμένων έργων σε περιεχόμενο που θα μπορούσε να γίνει αντικείμενο ελεύθερης χρήσης με δυνατότητα περαιτέρω δημιουργίας.¹⁴

Οι άδειες Creative Commons επιτρέπουν την ελεύθερη χρήση πέρα από τα όρια του fair use και των νόμιμων περιορισμών ως προς την έκταση του περιουσιακού δικαιώματος. Στο χρήστη επιτρέπεται ιδίως η αναπαραγωγή, η διανομή, η παρουσίαση στο κοινό και η μετατροπή του έργου. Στα βιβλία του ο Lessig προτείνει τη μικρότερη διάρκεια προστασίας, την τήρηση διατυπώσεων, την καταχώρηση και το μαρκάρισμα των έργων. Σκοπός των προτάσεων αυτών δεν είναι η ανατροπή και κατάργηση της πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά ο επαναπροσδιορισμός των κανόνων της και η δημιουργία νέας ισορροπίας με βάση τις αρχές του διαδικτύου. Ειδικότερα, το μαρκάρισμα των έργων με το σύμβολο CC (Creative Commons) θα βοηθήσει, κατά την άποψη αυτή, στη λειτουργία ενός νέου δημόσιου τομέα όχι με εξαναγκασμό των δημιουργών ή με τρόπο πειρατικό, αλλά με βάση την άδεια που ο ίδιος ο δικαιούχος ελεύθερα χορηγεί με όρο την περαιτέρω διασκευή-προσαρμογή και διανομή. Η δυνατότητα δημιουργίας παράγωγου έργου μετατρέπει, στο ψηφιακό περιβάλλον, το χρήστη σε δημιουργό και παραγωγό και επιτρέπει σε κάθε άτομο να συμβάλλει στη συλλογική δημιουργία. Η ελεύθερη διασκευή και μετατροπή καθιστά το περιεχόμενο προσιτό στο κοινό με τους συμβατικούς όρους που οι ίδιοι οι δημιουργοί θα διαγράψουν, αλλά οπωσδήποτε με στόχο τη δημιουργία ενός συμβατικού δημόσιου τομέα πάνω στον οποίο μπορούν να παραχθούν άλλα έργα. Η ένδειξη Some Rights Reserved επιτρέπει τη μη εμπορική χρήση του έργου που μπορεί να κυκλοφορεί ελεύθερα στο διαδίκτυο, αλλά και στη συνήθη έντυπη μορφή με αμοιβή από κάποιον εκδοτικό οίκο.

Το σύστημα των αδειών Creative Commons δεν έχει στόχο να τροποποιήσει τη νομοθεσία, αλλά προτείνει ευέλικτους τρόπους άσκησης του δικαιώματος μέσω των συγκεκριμένων αδειών. Σε νομικό επίπεδο είναι γνωστό ότι το περιουσιακό δικαίωμα μεταβιβάζεται και ασκείται μέσω των συμβάσεων και αδειών εκμετάλλευσης. Από την άποψη αυτή οι άδειες Creative Commons μπορούν να ενταχθούν στη κατηγορία των αδειών

¹⁰ Βλ. περισσότερα σε URL: <http://ocw.mit.edu/index.html>. [τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007].

¹¹ Βλ. περισσότερα στο URL: <http://sciencecommons.org>. [τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007].

¹² Βλ. περισσότερα στο URL: <http://www.berkleeshares.com> [τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007].

¹³ Lawrence Lessig, *Free Culture*, Penguin Press, 2004, διαθέσιμο online υπό τους όρους της άδειας Creative Commons BY-SA στο URL: <http://www.free-culture.cc> [τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007].

¹⁴ Lawrence Lessig, *The future of ideas—The fate of the commons in a connected world*, Vintage Books, New York, 2001, σ. 255 περισσότερα στο URL: <http://www.the-future-of-ideas.com> [τελευταίος έλεγχος, 8 Αυγ. 2007].

εκμετάλλευσης.

Το προτεινόμενο σύστημα των αδειών Creative Commons βασίζεται στη λογική των αδειών χρήσης εκ μέρους του δικαιούχου και είναι δύσκολο να λειτουργήσει στα κλασικά έργα που προστατεύονται με την πνευματική ιδιοκτησία, όπως μουσικά ή οπτικοακουστικά, κυρίως λόγω της άσκησης του ηθικού δικαιώματος. Η διασκευή του έργου με την επιφύλαξη του άρθρου 16 Ν. 2121/1993 προσβάλλει το ηθικό δικαίωμα ως προς την εξουσία περιφρούρησης της ακεραιότητας. Εξάλλου υπάρχει προσβολή και ως προς την εξουσία δημοσίευσης που φαίνεται ότι αναλώνεται με βάση την άδεια από την πρώτη δημοσίευση, ενώ στον ψηφιακό χώρο η εξουσία αυτή μπορεί να μην υπαχθεί στη θεωρία της ανάλωσης. Ας σημειωθεί ακόμη ότι υφίσταται πρακτική δυσκολία άσκησης της εξουσίας υπαναχώρησης ως προς τα έργα λόγου. Το δικαίωμα αναγνώρισης της πατρότητας είναι, επίσης, δύσκολο να εφαρμοσθεί λόγω της πληθώρας των δημιουργών. Η χορήγηση της άδειας για απεριόριστο χρόνο έρχεται σε αντίθεση με τους κανόνες για τις συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης, καθώς και με τις διατάξεις των άρθρων 178 και 179 ΑΚ.

Απώτερος στόχος των αδειών Creative Commons είναι η δημιουργία ενός δημόσιου τομέα με βάση τους συμβατικούς όρους που θέτουν οι δικαιούχοι. Τα νομικά προβλήματα που ανακύπτουν, όπως ήδη αναφέρθηκε, είναι πολλά, αλλά το σημείο που θα πρέπει να διευκρινισθεί είναι ότι με την άδεια αυτή το έργο δεν βγαίνει από το πεδίο εφαρμογής της πνευματικής ιδιοκτησίας. Στο προοίμιο της άδειας–εισαγωγικό μέρος–προβλέπεται ρητά ότι το έργο προστατεύεται με την πνευματική ιδιοκτησία (The work is protected by copyright or other applicable law...). Κατά συνέπεια η λύση σε κάθε νομικό ζήτημα θα δώσουν οι ρυθμίσεις της πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν καταρχήν σε εθνικό επίπεδο λαμβανομένων υπόψη των διεθνών υποχρεώσεων κάθε κράτους, καθώς και του κοινοτικού κεκτημένου για τα είκοσι πέντε κράτη-μέλη.

Οι όροι για τη δημιουργία παραγώγων έργων και οι ορισμοί για τα συλλογικά έργα δεν μπορούν πάντως να λειτουργήσουν το ίδιο σε κάθε έννομη τάξη λόγω του ηθικού δικαιώματος, αλλά και λόγω της άσκησης του περιουσιακού δικαιώματος το οποίο μεταβιβάζεται ή παραχωρείται για εκμετάλλευση με βάση τις ειδικές ρυθμίσεις του εθνικού δικαίου (άρθρα 12 επ. Ν. 2121/1993) και τους κανόνες του αστικού και εμπορικού δικαίου. Δυσκολία δημιουργεί η γενική εφαρμογή της άδειας αυτής για όλες ανεξαιρέτως τις κατηγορίες έργων, όπως π.χ. στα μουσικά, οπτικοακουστικά ή καλλιτεχνικά. Για τα έργα αυτά η σημασία του ηθικού δικαιώματος

είναι μεγάλη. Βέβαια η ανταπάντηση στην άποψη αυτή είναι ότι μία από τις πρώτες άδειες που κυκλοφόρησαν αφορούσαν τα καλλιτεχνικά έργα. Η Free Art License διατυπώθηκε το έτος 2000 από τεχνολόγους και καλλιτέχνες με στόχο την ενίσχυση της δυνατότητας πρόσβασης του κοινού στα καλλιτεχνικά έργα, αλλά και τη συνέχιση της δημιουργικής διαδικασίας που έχουν αναλάβει καλλιτέχνες που ασχολούνται με τη σύγχρονη τέχνη. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή, διανομή και μετατροπή του έργου με την επιφύλαξη αναφοράς του ονόματος του αρχικού δημιουργού, καθώς και του τόπου όπου βρίσκεται το πρωτότυπο. Η άδεια αυτή αποσκοπεί στη συνέχιση της δημιουργικής διαδικασίας από την ολότητα, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένας δημόσιος τομέας με έργα καλλιτεχνικά. Ένας από τους βασικούς όρους είναι η απαγόρευση της εμπορικής χρήσης.

Παρόμοιες άδειες που βασίζονται στην ίδια φιλοσοφία και με παρεμφερείς όρους, αφορούν και άλλα έργα, όπως π.χ. τα μουσικά και επιστημονικά. Η πραγματικότητα είναι ότι όλες οι άδειες αυτές βασίζονται στη Γενική Δημόσια Άδεια (General Public License, GPL) που μπορεί να λειτουργήσει ευκολότερα για το λογισμικό, γιατί αφορά μία συγκεκριμένη κατηγορία έργων. Τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών υπόκεινται πράγματι σε κανόνες δημιουργίας που βασίζονται στην τεχνολογία και τα μαθηματικά και είναι κοινά για όλους όσους ασχολούνται με το συγκεκριμένο τομέα. Για το λόγο αυτό όσον αφορά στο λογισμικό πολλά προβλήματα μπορούν να ξεπεραστούν, έτσι ώστε να υπάρχει ενιαίος τρόπος άσκησης των δικαιωμάτων με βάση τη Γενική Δημόσια Άδεια. Το ίδιο όμως δεν είναι εύκολο να γίνει για όλα τα άλλα έργα τα οποία απαριθμούνται ενδεικτικά στο νόμο. Ο κατάλογος των προστατευμένων έργων δεν είναι περιοριστικός (βλ. άρθρο 2§1 Ν. 2121/1993), αλλά αφήνεται στην κρίση του εθνικού δικαστή ο προσδιορισμός της έννοιας της πρωτοτυπίας, με συνέπεια να μην μπορεί να υπάρξει ομοιογένεια προστασίας του αντικειμένου. Η άδεια των Creative Commons είναι προφανές ότι βασίζεται στις ανάγκες της ψηφιακής τεχνολογίας που επιτρέπει τη διαδραστικότητα. Οι συμβατικοί, όμως, όροι που θα πρέπει να τηρηθούν έρχονται, όπως προαναφέρθηκε, σε αντίθεση με ορισμένους από τους κανόνες της πνευματικής ιδιοκτησίας, ιδίως όσον αφορά τα παράγωγα έργα και το ηθικό δικαίωμα. Πρόκειται πάντως για σύμβαση πνευματικής ιδιοκτησίας με προκαθορισμένο και τυποποιημένο περιεχόμενο που έχει τα χαρακτηριστικά της σύμβασης προσχώρησης και δεν αφήνει καμία συμβατική ελευθερία στο δικαιούχο. Με την πρόσφατη απόφαση (9-3-2006) του Δικαστηρίου του Άμστερνταμ έγινε δεκτό ότι φωτογραφίες που

είχαν δημοσιευθεί με την άδεια Creative Commons και σχετική ανακοίνωση ότι πρόκειται για δημόσια φωτογραφία (this photo is public) δεν μπορούσαν να αναδημοσιευθούν σε εβδομαδιαίο περιοδικό (the Dutch weekly Weekend) χωρίς να τηρηθούν οι όροι της άδειας Creative Commons και κατά συνέπεια κρίθηκε ότι οι πράξεις του ιδιοκτήτη του περιοδικού που κυκλοφορούσε στο εμπόριο συνιστούσαν προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας. Το αποτέλεσμα της απόφασης πέρα από το ότι οι συμβατικοί όροι της άδειας Creative Commons είναι δεσμευτικοί για το χρήστη, συνίσταται στο ότι η άδεια αυτή τελικά ανήκει στο χώρο της πνευματικής ιδιοκτησίας και αποτελεί άδεια εκμετάλλευσης με όλες τις συνέπειες του δικαιώματος.

Θα πρέπει επίσης να αναφερθεί η απόφαση (17-2-2006) ισπανικού δικαστηρίου που δέχθηκε ότι οι άδειες Creative Commons επιτρέπουν στους τρίτους να χρησιμοποιούν μουσική ελεύθερα και χωρίς αμοιβή απορρίπτοντας το αίτημα του οργανισμού συλλογικής διαχείρισης για προσβολή του δικαιώματος, αφού τα μουσικά έργα που είχαν χρησιμοποιηθεί δεν ανήκαν στο ρεπερτόριο του οργανισμού συλλογικής διαχείρισης. Η υπόθεση αυτή έρχεται κοντά σε μία πρακτική που ακολουθείται από πολλούς εμπορικούς χώρους να χρησιμοποιούν μουσική που δεν ανήκει σε ρεπερτόριο οργανισμών συλλογικής διαχείρισης.

Το μέλλον των αδειών Creative Commons.

Οι αρχές που διέπουν τη Γενική Δημόσια Άδεια και τις άδειες Creative Commons δεν επιφέρουν αλλαγές στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, άλλωστε και οι ίδιες οι άδειες αυτές ανήκουν στην πνευματική ιδιοκτησία. Η νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία που ισχύει σε εθνικό, κοινοτικό και διεθνές επίπεδο παραμένει ανέπαφη. Οι νέες αρχές που διατυπώνονται οδηγούν στη συνύπαρξη δύο κατηγοριών αδειών εκμετάλλευσης ή χρήσης. Οι άδειες που βασίζονται στους σταθερούς κανόνες της πνευματικής ιδιοκτησίας και οι άδειες που βασίζονται στις αρχές της Γενικής Δημόσιας Άδειας καθώς και των Creative Commons που αφορούν κυρίως τον ψηφιακό τομέα, αλλά που δεν καταφέρουν να ξεφύγουν από την πνευματική ιδιοκτησία. Το έργο και στη μία και στην άλλη περίπτωση υπόκειται στους γνωστούς και θεσμοθετημένους κανόνες του copyright που είτε το θέλουμε είτε όχι θα πρέπει να εφαρμοσθούν, ιδίως σε περίπτωση προσβολής του δικαιώματος. Κατά συνέπεια αφού το ζητούμενο δεν είναι η ανατροπή της πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά η ανάπτυξη ευέλικτων συστημάτων αδειοδότησης, αν υπάρχουν δημιουργοί που θέλουν να παραχωρήσουν τα έργα τους στην ολότητα με τους κανόνες των Creative Commons δεν μπορεί

κανείς να αρνηθεί τη συμβατική αυτή ελευθερία των δικαιούχων, αρκεί να είναι σαφής η συνέπεια των ενεργειών αυτών και να μην καταλήγει στην ανατροπή των δικαιωμάτων των δικαιούχων. Ας σημειωθεί πάντως ότι η Γενική Δημόσια Άδεια λογισμικού ανοιχτού κώδικα ανήκει ήδη στα αποδεκτά συστήματα διακίνησης του λογισμικού και χρησιμοποιείται σε ευρύτερο επίπεδο με δυνατότητα δυναμικής υποστήριξης και από την Πολιτεία.

Οι άδειες Creative Commons απευθύνονται στο χρήστη με τους όρους που προαναφέρθηκαν ο οποίος, όμως, αν έχει τη γνώση και την επιθυμία μπορεί να μετατραπεί σε δημιουργό. Η διαδικασία αυτή είναι συνεχής και εξελισσόμενη και κανείς δεν γνωρίζει που θα καταλήξει. Η έννοια του συγγραφέα μεταλλάσσεται γιατί όλοι οι χρήστες γίνονται εν δυνάμει δημιουργοί. Το ερώτημα που τίθεται είναι: Το ηθικό δικαίωμα τι γίνεται; Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει προχωρήσει σε εναρμόνιση, αλλά υπάρχουν τα εθνικά δίκαια και οι διεθνείς συμβάσεις. Οι ρυθμίσεις αυτές τι γίνονται; Θα καταργήσουμε τα διεθνή κείμενα και θα ξαναγυρίσουμε στην προστασία εντός των ορίων της επικράτειας; Όλα αυτά είναι ερωτήματα που θα μας απασχολήσουν τα επόμενα χρόνια. Αν και πιστεύουμε ότι το βιβλίο έχει τη δική του χάρη και διαχρονικότητα που δεν εξασφαλίζουν πάντοτε τα ηλεκτρονικά κείμενα, τα οποία όμως έχουν το πλεονέκτημα να διανέμονται στο κοινό με μεγάλη ταχύτητα.

Οι άδειες Creative Commons θα μπορούσε να εφαρμοσθούν σε ορισμένες μορφές έργων που βασίζονται στην ψηφιακή τεχνολογία. Ας αναφερθούν νέες μορφές κειμενογραφίας, όπως τα συλλογικά μυθιστορήματα φαντασίας (collaborative fiction), ψηφιακή ποίηση (digital poetry) που στηρίζει τη δημιουργία στις δυνατότητες του λογισμικού, του ηλεκτρονικού υπολογιστή και της επικοινωνίας μέσω του διαδικτύου, καθώς και η εργοδική λογοτεχνία (ergodic literature). Ο όρος εργοδικός (από τις ελληνικές λέξεις έργο + οδός) προέρχεται από τις θετικές επιστήμες και σημαίνει την ιδιότητα ορισμένων συστημάτων να εξελίσσονται μέσα στο χρόνο σύμφωνα με νόμους των πιθανοτήτων και να παίρνουν μία μορφή διαφορετική από αυτήν που ξεκίνησαν. Με τον ίδιο τρόπο η εργοδική λογοτεχνία απαιτεί από τον αναγνώστη μία ιδιαίτερη προσοχή στην ανάγνωση και όχι απλώς να γυρίζει τις σελίδες. Ο αναγνώστης γίνεται χρήστης, αφού θα πρέπει να προχωρήσει σε περίπλοκες μη προβλέψιμες διαδικασίες π.χ. υπερανδέσμους που θα τον οδηγήσουν στην «κατασκευή» του έργου. Η εργοδική λογοτεχνία είναι συνδεδεμένη με το όνομα του Εσπεν Ααρσεθ ο οποίος στο πρωτοποριακό βιβλίο του «Κυβερνοκείμενο: Προοπτικές στην εργοδική λογοτεχνία» άνοιξε νέες δυνατότητες στη γραφή με τη βοήθεια

της τεχνολογίας. Το μυθιστόρημα του Μαρκ Ντανιελέφσκι ήταν ένα από τα πρώτα κείμενα που δημοσιευόταν για πολλά χρόνια σε συνέχειες στο διαδίκτυο και έχει κυκλοφορήσει σε μορφή βιβλίου.

Η ιδέα για παροχή υπηρεσιών ανοικτού περιεχομένου θα μπορούσε, επίσης, να βρει πεδίο εφαρμογής με ελεύθερους και μη τυποποιημένους όρους χρήσης. Στον επιστημονικό χώρο για ορισμένες περιπτώσεις το ανοικτό περιεχόμενο μπορεί να λειτουργήσει μέσω ηλεκτρονικών κόμβων με επιστημονικά στοιχεία ή δεδομένα που είναι εκτός προστασίας, όπως νόμοι, διατάγματα, δικαστικές αποφάσεις, μαθηματικές ασκήσεις κ.λ.π. Στο πλαίσιο λειτουργίας των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών είναι δυνατό να δημιουργηθούν ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων με στοιχεία όχι μόνο του δημόσιου τομέα, αλλά και με προστατευμένο περιεχόμενο, όπως μελέτες, εργασίες, γκρίζα βιβλιογραφία κ.λ.π., εφόσον βέβαια έχει προηγηθεί γραπτή άδεια των συγγραφέων και ερευνητών για σκοπούς εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς και με όρους χρήσης που δεν θα είναι τυποποιημένοι, θα ανακοινώνονται στην αρχή της ιστοσελίδας και δεν θα είναι αντίθετοι με τις ρυθμίσεις της πνευματικής ιδιοκτησίας. Αν μάλιστα τεθούν τα κατάλληλα τεχνολογικά μέτρα στο ψηφιακό περιεχόμενο θα είναι εύκολο να εντοπισθούν τα έργα και οι τυχόν παραβιάσεις

των όρων διάθεσης στο διαδίκτυο. Μεγάλη χρησιμότητα θα έχουν και τα περιοδικά ανοιχτής πρόσβασης σε διάφορους επιστημονικούς τομείς καθώς και η δημιουργία εθνικών αποθετηρίων που θα εξασφαλίζουν τη διαχρονικότητα του περιεχομένου. Σε κάθε καλλιτεχνικό χώρο, όπως μουσική, οπτικοακουστικά έργα, εικαστικές τέχνες, φωτογραφίες, λογισμικά, πολυμέσα, γραφικές τέχνες, είναι σκόπιμο οι ίδιοι οι δημιουργοί, οι δικαιούχοι τους (π.χ. εταιρίες φωνογραφημάτων) ή και οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης να δώσουν ένα περιεχόμενο δωρεάν στο κοινό για χρήση ιδιωτική, εκπαιδευτική ή ερευνητική. Μπορούν να δημιουργηθούν μεγάλες πλατφόρμες με παρόμοιο περιεχόμενο έτσι ώστε το κοινό να έχει πρόσβαση σε ορισμένα έργα για χρήσεις μη κερδοσκοπικές. Αυτό θα μπορούσε να ισχύει και για ορισμένα πολιτιστικά αγαθά (αρχαιολογικά ή θρησκευτικά μνημεία) με ειδικούς όρους χρήσης.

Η παραπάνω προσέγγιση αναδεικνύει την ανάγκη χορήγησης ευέλικτων αδειών ψηφιακής χρήσης των έργων, καθώς και νέα επιχειρηματικά μοντέλα. Τις επισημάνσεις αυτές θα πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη οι δικαιούχοι γιατί θα πρέπει να διατηρηθεί και στο μέλλον αναλλοίωτο το δικαίωμα και το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας.

*Διονυσία Καλλινίκου
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Νομική Σχολή.
E: kallinikoudionysia@yahoo.gr*

*Θεόδωρος Καρούνος
Ειδικός Επιστημονικός Συνεργάτης
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και
Μηχανικών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών.
E: karounos@mail.ntua.gr*

*Μαρίνος Παπαδόπουλος
Δικηγόρος J.D., M.Sc.
URL: www.marinos.com.gr
E: marinos@marinos.com.gr*